

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

טוראי שרגא (פטר) גסמן ז"ל

בן חנה ואריה

נולד בגרמניה

בתאריך י"ז בשבט תרפ"א, 26/1/1921

התגורר בירושלים

התגייס בשנת 1944

שרת בחטיבת גולני

נפל בעת מילוי תפקידו בשרותו

כ"ז בניסן תש"ח, 6/5/1948

נקבר בבית העלמין (חלקה צבאית) בית קשת

חלקה צבאית: 1 שורה: 1 קבר: 11

בן 27 בנופלו

קורות חיים

בן חנה ואריה, נולד ביום י"ז בטבת תרפ"א (28.12.1920) בעיירה יאואר, שלזיה, גרמניה. בראשית לימודיו בגימנסיה הצטרף לתנועת "הבונים" ובשעות הפנאי התמסר לעבודה בגינה לשם "הכשרה חלוצית" פרטית. בראשית שנת 1935 עלה עם הוריו לירושלים. שבועות אחדים עבד עם חברי הנוער העולה במשק תל יוסף, למד שנתיים בבית-הספר הריאלי בחיפה, ושנה - בגימנסיה העברית בירושלים. תחילה נמשך לחוגים המרקסיסטיים ומתוך שאיפה להגשמה חלוצית הצטרף בימי לימודיו בגימנסיה ל"מחנות העולים". בפרוץ המאורעות ב-1936 הצטרף ל"הגנה" ומילא תפקידים ושליחויות במסירות ובאחריות בשכונות המרוחקות של ירושלים. אחר-כך מילא תפקידי הגנה ועזרה בעטרות ובקרית ענבים. שרגא המשיך ולמד שנתיים בבית-הספר כדורי. בשנת 1940 הצטרף

ארגון יד לבנים
סניף ירושלים

עיריית
ירושלים

לקבוצת "הנוער העובד" "אלומות" בפוריה ובחר לו ענף חלוצי במשק:
גידול צאן, והצטיין בייחוד בטיפול בעזים.

אחרי דרישות רבות הורשה בראשית 1944 להתגייס לצבא הבריטי.
שרגא צורף לבריגדה היהודית, והשתתף בקרבותיה ובנדודיה באוסטריה
ובגרמניה המובסות. הוא התמסר לעזרת שארית הפליטה במחנה-
הפליטים בצוילסהיים ליד פרנקפורט ע"נ מיין ובארגון עליית השרידים
בנתיבי ההעפלה.

בחודש יולי 1946 שוחרר מהצבא הבריטי וחזר לעבודתו בקבוצה.

כשהחלו כנופיות קאוקג'י תוקפות את יישובי הגליל התחתון נענתה
הקבוצה לדרישותיו התכופות והרשתה לו להצטרף אל שורות המגינים.
שרגא שירת כרץ במטה הקרבי של גדוד "ברק" בחטיבת "גולני". ביום
כ"ז בניסן תש"ח (6.5.1948) פשט כוח מחטיבת "גולני" על הכפר ערב א-
זביח שליד בית קשת, השתלט עליו ופוצץ חלק מבתיו. התארגנות הכוח
לנסיגה התעכבה ותוך כדי כך פתחו הערבים בהתקפת-נגד. בעת הנסיגה
נפצע אחד מחבריו, ובלכתו עם חברים להביא את הפצוע נפגע גם הוא
ונפל. שרגא הובא למנוחת-עולמים בבית-הקברות בבית קשת.

בשנת תש"ט הוציאה הקבוצה לזכרו את החוברת "שרגא (פטר) גסמן
איש אלומות".

תושבים ושבויים גרמנים „מזיעים“ בהעמסת מכוניותינו, ואנו —
אנו מלאי שמחה, באשר זכינו לחיון הזה. אנו עושים את הכל, על
מנת להחזיר להכרתם, כי יהודים הננו.

גישתם של האנגלים היא, במקרים רבים, אחרת לגמרי. כך,
דרך משל, מתבוננים רבים בשלוח בצלב־הקרוס הרקום עדיין על
המדום של חלק מן השבויים. לעתים קרובות התווכחנו עם האנגלים
„הדימוקרטים“ הללו.

וכעת משהו על אודות הארץ עצמה. איטליה מצאה מאוד חן
בעיני, אך חלק זה של אוסטריה, שאנו חונים בו, ממלא את לבי
התלהבות ללא גבול; כי כאן נוסף גוון חדש: יערות ואגמים. אתמול
נסעתי מוֹיֶלֶךְ לקלגנפורט על שפת הוורטרנאָה. שם פגשנו להקת־
שחקנים רוטית. ה„כוכב“ — אשה מארץ־ישראל, חברת־„המטאטא“
לשעבר. — תארו לעצמכם את שמחתנו! אחרי ההצגה הובאה
השחקנית תחת „משמר חוק“ למקום־החנייה שלנו בלב־היער. משעה
שמונה בערב יש עוצר־בית, ועל כן הקשיבו תושבי הבתים הסמוכים
בעל־כרחם, עד שעה מאוחרת, לצלילי השירה העברית. היה זה ערב
יפה ועשיר־חוויות.

ג.

יולי, 1945

הורי היקרים!

לאחר שישנתי „הלילה“ עד 12 בצהרים, חושבני שאצליח למסור
לכם פרק רשמים ממסע על פני החבלים הדרומיים והדרום־מערביים
של גרמניה הגדולה לשעבר. כדי שתוכלו לעקוב אחרי דרכי במפה,
אסקור לראשונה את תחנות המסע: שפיטל, טוירנפס עילית, זלצבורג,
מינגן, קרלסרוה, היידלברג, אולם, שטוטגרט, פפורצהיים, מנהיים,
דרמשטט, מינץ — הלוך ושוב. עברנו את הדרך הזו (1200 מיל)
במשך שבעה ימים. אמנם לא ראינו ראייה של ממש את כל הערים,
אשר מסמנות את קרמסענו. עברנו, למשל, על יד שטוטגרט מבלי
לראותה כלל. ביום הראשון נסענו עד שפיטל. שם העמסנו את
המכוניות ונשארנו ללון. שעתנו היתה פנויה אותו יום והלכנו העירה
לראות מצעד מפואר של דיביזיה אירית. היה זה חיון נפלא: החייל
המנצח עובר טורים טורים, מלווה נגינה של תזמורת דודלֶזְק. „גוע־
האדונים“ צבא בהמוניו ברחובות. היתה זו כעין פתיחה מעודדת
לקראת מצעד־הנצחון שלנו על פני ארצות־גרמניה.

את כל שעות־היום הנותרות בילינו בצביעה מחדש של סמל
הבריגדה על דפני־מכוניותינו. התקנו על כל מכונית דגל עם מגן־דוד
אדום. למחרת בבוקר החלו שלושים וחמש מכוניות שלנו, על דגליהן
המתנפפים, את מסען על פני חורבות הרייך השלישי „בן אלף השנה“.
לאחר זמן קצר התחיל החלק הקשה ביותר של דרכנו, מעבר טוירנפס
עילית. במקומות מסויימים נתקלה העין בשלג, והחדש — חודש
יולי! בתוך ההרים מתחיל איזור הכיבוש האמריקאי. מכאן ירדנו
למישור זלצבורג. והנה אנו על אדמת גרמניה. כאן מתחילה רשת
כבישי המכוניות של ה„רייך“. הכבישים מטופלים. מעשה תכנון גאוני,
אך שמחנו כי עקב ההפצצות הושחתו פה ושם. אחרת, סבורני,
היינו נרדמים תוך נהיגה. הודות לקלוקלי כביש אלה נאלצנו מדי
פעם בפעם לעבור דרכים צדדיים, אשר הם במצב גרוע מאוד, אך הם
שגיונו במקצת את הנסיעה.

פוריה, 28.5.43

שלום רב לך, אחותי הקטנטונת!

לא מקרה הוא שבתוך פולמוס של מכתבים ממין כזה שאנו
מחליפים כעת, נכנס גם מכתב־ברכותי אליך ליום הולדתך ה־ח.
ביום זה תשמעי בוודאי כל מיני ברכות ואיחולים מאנשים שונים,
ברכות שרגילים לשמוע מדי שנה בשנה ביום ההולדת. אולם אני
רוצה להוסיף על כל אלה דבר אחד שאולי תשמעי עליו פחות, ולא
מכל אחד ואחד. אני מאחל לך עיניים פקוחות לכל אשר מתרחש
ונעשה סביבך. יחד עם זה אני מקווה שיהיה לך גם הרצון להגיב על
כל זה, לעשות משהו במאמץ המשותף של כולם, למען השגת מוצא
טוב וצודק מן המצב, שכולנו נתונים בו כעת. ואם אני אומר „כולנו“,
אני מתכוון לאותו יהודי המתגונן כיום בגיטו ורשה, בלי כל תקות־
הצלה, ולאותו היהודי המשתדל לעשות את הכל למען הציל את
שארית הפליטה אשר עוד נשארה לנו מן היהדות העולמית.

אסתר, למה אני כותב לך את הדברים האלה? באחד ממכתביך
האחרונים כתבת לי שטוב לך וצא מאושרת במצבך היום, שאין לך
מה לחשוב על הגשמה ותנועה וכו' ועל כל מה שמסביבך. משפט
כזה הכאיב לי, הכאיב לי מאוד. יחס של אדישות, של לא־איכפת וכו' —
מוזק, הורס. זה גם פוגע בי ובאותם אשר יחד אתי, וכי בשביל מי
אנחנו פועלים, אם אין כל יחס מצד הקרובים לנו ביותר? הדברים
האלה שאני כותב לך אולי קשים הם, וגם לי קשה להעלותם, אולם
ליום הולדתך זה לא התכוונתי למלא חובתי בזה שאכתוב לך אלו
שורות פורמליות, כי אם למסור לך את אשר אני חושב, אחרי
חליפת־המכתבים שלנו האחרונה.

עם יום הולדתך ה־ח את גם עומדת בפעם הראשונה על סף
חיים עצמאיים, אך אל תמהרי להחליט על דרכך, חשבי במתינות,
בשקט ובדעה צלולה (וקבלי לפעמים גם עצותיהם של אחרים, כי
קורה שגם הם צודקים) ואז תעשי את צעדיך בבטחון ובהחלטיות
גמורה.

אני מנשק אותך בידידות.

ב.

1.4.45

הורי היקרים!

סוף סוף התרחש המאורע הגדול: עברתי את גבול „גרמניה
הגדולה“ לשעבר והנני נמצא כבר שלושה ימים באוסטריה. היתה זו
הרגשה מיוחדת במינה, כשהופיעו בפעם הראשונה לנגד עינינו שלטים
בשפה הגרמנית, בחלקם מקושטים עוד בצלב־הקרוס.

פני הדברים השתנו באורח פתאומי. באיטליה היינו רגילים
לקשרים ידידותיים עם התושבים. בכבישים ברך איש את רעהו בברכת־
שלום, וכעת, לפתע, נעמדנו פנים אל פנים מול אויבים. כולם כאחד
חשודים ברצח יהודים — אם בפועל או בעקיפין, על ידי מתן סיוע
לרוצחים. הגרמנים אמנם מנסים לפרקים „לקשור קשרים“ אתנו, אך
אין אנו מעוניינים בקשרים אתם אפילו במעט מן המעט. נוסף לכך
קיים איסור רשמי לדבר עם התושבים הגרמנים והעוברים על
התקנות — נענשים.

מפחדים פחד רב מפני כל לא־גרמני. אכן, מבע פניהם של תושבי גרמניה רציני הוא. את מהלך־מהשבתם האמיתי קשה לנחש, כי הורגלו במשך שנים־עשרה שנה של שלטון־עריצים להסתיר את רגשותיהם! והבעיה השלישית הבערת אצל הפליטים היא: לאן פנינו? לגבי הונגרים, פולנים או רוסים הפתרון הוא פשוט למדי: מתכים הם לשירה הבאה והם נוסעים הביתה. אך לגבי היהודים הבעיה היא מיוחדת במינה. רובם אינם רוצים לשוב „הביתה“. את הדרך לארץ־ישראל אינם יודעים. וכך מתחילים הם לנדוד. לאן? — אין הם קיצבת השלטונות הצבאיים. אך השלטונות מודרניים לפתור את הבעיה, והפתרון הוא רדיקלי. חוקיר־נברג מבטלים והיהודים מוחזרים למקומות מוצאם. יש כאלה המשלימים עם הגזירה. אך מה יהיה גורלם של הנותרים, אם לא יפתחו מיד שערי־הארץ לרווחה? חוששני, שהאנשים האומללים הללו יהיו הפעם באמת כעין מכה אירופית ויגרמו להגברת התנועה האנטישמית. אין בשבילם פתרון זולת ארץ־ישראל. אך אל נשלה את עצמנו. אנשים אלה יהיו גם בארץ בעיה קשה, כי אין לשכוח שאין עוד דבר בעולם העולמי להפחידם, אף לא המוות, אשר פסח עליהם בדרך נס. נוסף לכך הורגלו ללחום את מלחמת הקיום בעזרת האגרופ. ובוודאי תבינו, מה פירוש הדבר.

7.

בלגיה, 2.8.45

הורי היקרים!

חוששני, שהייתם מודאגים במקצת, לאחר שלא שמעתם על אודותי במשך שבועיים, אך האמינו לי, שלא יכולתי להתפנות לכתובה אף לדקה אחת. מתחילה הייתי בדרכים בתוך בנריה, ואחרי כן הועברה הבריגדה לבלגיה. אמש הגענו לכאן. יש לי הרבה לספר: בנריה ארץ מעניינת ויפה. מנירנברג לא נותר הרבה. על יד הוף עברנו בקרבת „הגבול הרוסי“. היתה לי זאת הרגשה משונה, כשהגענו להצטלבות דרכים — לפלאואן, באוצן ודרדון. לעבור את הגבול אי־אפשר. הרוסים אסרו את המעבר לחלוטין. לנו בבמברג, למחרת — בקאבורג. שתיהן ערים מלאות הן ושתיהן כמעט שלא סבלו מהפצצות. יום אחרי זה היה מאורע גדול. בקרבת פולדה נמצא קיבוץ־ההכשרה „בוכנולד“. שבעים איש מתכוננים על אדמת־גרמניה לעלייה לארץ. תארו לעצמכם את קבלת הפנים, שזכינו לה כראשוני הבריגדה היהודית. חוויה עמוקה: המושל הצבאי בפולדה, יהודי אמריקאי, נכח אף הוא בטקס קבלת־הפנים. אני מקוה שבקרוב נתראה. כאן נתקלתי במקרה בודד: נערה יהודיה בת ט"ו, מגרמניה, שמצאה מתבוא אצל גויים בברלין! יקירי, האמת היא שאך מועטים מאוד מיהודי גרמניה הצליחו למלט את נפשם. לפי הערכתו של איש־שיחי נותרו כחמש מאות עד אלף יהודים. מספר זה אינו כולל יהודים־למחצה, אשר במקומות מסוימים לא נגעו בהם לרעה. נפגשנו בכל ערי גרמניה ביהודים מכל רחבי־אירופה, המצפים בכליון עיניים לעלייתם לארץ־ישראל. שמעתי גם שמעתי דברים, אשר לא ייאמנו כי יסופרו: נער יהודי מיוון סיפר לי, כי הוטל עליו לשרוף את כל הגופות אשר הושלכו מתאי־הגז. זאת היא רק דוגמה קטנה מכל הנוראות, אשר גודעים לנו יום יום מספורי הניצולים. היינו אורחים בכינוס נציגי כל המחנות. היתה זו חוויה מזועזעת. כאשר חזרתי משם, עזבה הבריגדה את איטליה.

מקץ היום הראשון למסענו הגענו לעיר הבירה של התנועה הנאצית. „מה יפית, מינכן!“ לתחנת־הרכבת אין זכר. מסביב — שרידי בנינים מועטים. הגן הבוטני והכנסייה הרוסים בחלקם. בית־העיריה נשרף. כל החלק העתיק של מרכז־העיר — עיי־מפולת. הזוהר מרהיב עין! ציפינו שתיס־עשרה שנה לראות את גרמניה כך. היה זה רגע לברכת „שהחיינו“. ייתכן שברבריות היא ליהנות מחורבן, אך דיך לשוחח עם אחד הקרבנות של „הרייך השלישי“ אשר מילט נפשו, ושמח השמח אפילו מהרס של ערכי־אמנות גרמניים. דעתי היא, שכל דבר אשר יכול עדיין לעורר התפעלות מערכים גרמניים — עלול לגרום נזק, בסופו של דבר, ולעומת זאת כל מה שעלול לסייע להעפלה הגרמנים — מן התועלת הוא!

למחרת היתה ההנחה הראשונה שלנו העיר אולם. כאן חורבן גדול עוד יותר מאשר במינכן. מגדל־הכנסייה צופה בודד וגלמוד לתוך השממה מסביב. עיר זו אי אפשר לבנות עוד מחדש. גם אויגסבורג סבלה מאוד. נסענו הלאה דרך פפוצהיים (באיוור הצרפתי). שם נטינו את אהלינו. אחרי הארוחה נסענו במכונית מסביב לעיר עד לארמון. תבענו סיור בעיר. תוך זמן קצר הופיע מורה־הדרך דובר אנגלית. באופן עקרוני איננו מדברים גרמנית עם תושבי־גרמניה. לא עבר זמן רב, ומורה־הדרך הבחין על פי הסמלים שלנו שיש לו פסק עם יהודים. הגענו למקום מסויים בו היה קבוע לוח עברי. או התרחש דבר משעשע. האיש החל מגמגם, תירגם את כתב־הלוח ושאל אותנו כולו רועד: התרגמתי כהלכה? הקצין שלנו ענה: אמנם כן. שפה זו מוכרת לנו היטב, כי יהודים אנחנו! — בדרך כלל מפחדים הגרמנים פחד מוות מאזרחי העמים אשר דוכאו על ידם בעבר. מוסר־הכליות מעיק עליהם. נהנינו עוד ממראה השמש הנהדר — וחזרנו למחנה.

למחרת המשכנו את דרכנו לאורך כביש המכוניות של הרייך ועברנו את החורבות של מנהיים ודרמשטט. על הקירות של הריסות־הבתים כתוב, על פי רוב בעפרון או בגיר: „עודנו בחיים, עברנו למקום זה וזה“, בהתימת ס־המשפחה. בין האזרחים אפשר לפגוש הרבה מאד בעלי־מום. היילים חסרי ידיים ורגליים הוא הזוהר שכיח ביותר. לאחר שעברנו את הגשר הארעי על שם רוזבלט, מעל הריין, נסענו מאופנהיים דרך בודנהיים לאורך „הנהר הגרמני“, ובצהרי היום הגענו לחורבות מינץ (דרך אגב — סבורני, שמספר היהודים ברחבי העולם הקוראים לעצמם אופנהיים ובודנהיים עולה בהרבה על מספר התושבים אשר נותרו בשתי העירות הללו). מינץ עושה רושם עלוב. תנועת מכוניות אורחיות אינה קיימת, לא כאן ולא בגרמניה ואוסטריה כולה. הריין הוצה את העיר לשני אזורים: במערב — איזור הכיבוש הצרפתי, ובמזרח — איזור הכיבוש האמריקאי. יש צורך ברשיון מיוחד לעבור את הגשר. כאן ראיתי בפעם הראשונה כרוז סוציאליסטי עם שלושת החיצים. הכרוז נכתב, כמובן, אחרי הנצחון. האמריקאים לא נגעו בשום כרוז נאצי.

הדרך בחזרה עברה ללא מאורעות מיוחדים. עם סיום המסע נסענו ללא הפוגה, משיש בבוקר ועד הצות. כמינכן עד סונטבה. היה זה מאמץ לא קטן.

וכעת מלים מספר בנוגע לבעיית הפליטים. בעייה זו היא האגוז הקשה לממשלות בנות־הברית (הדבר אמור בכל הפליטים בלי הבדל נזע וארץ־מוצא). לאחר שיצורים אומללים אלו השתחררו ממחנות־ההשמדה וממחנות־העבודה, קיימים אצלם שני צרכים חיוניים: נקמה וסיפוק הצרכים הראשונים ביותר. אפשר להבין על נקלה ששני הצרכים הללו מתמזגים במימושם. כבר הזכרתי, שתושבי־גרמניה

18.9.1945

רב שלום לך, אסתרקה!

את צודקת, אסתרקה, התבגרנו בהרבה שנים. ראינו, במשך תקופה קצרה בערך, דברים אשר אדם לעתים מספיק לראותם במשך עשרות שנים. את מצטערת על אשר לא הצלחת להגיע לאירופה. אני יכול רק לענות לך דבר שכבר הזרתי עליו כמה וכמה פעמים: אשרי האיש, אשר לא זכה לחוות באירופה־שליהיום אם בתור משהתה במלחמה ואם בתור משקיף. אתה נפגש פה לעתים קרובות בדברים, שאילו היו מספרים לך עליהם לא היית מאמין. ואפילו אתה כבר חווה אותם בעיניך, יש שהלב מסרב להאמין. סיפורי החוזרים ממחנות ההסגר — איני צריך לספר לך עליהם. על הוועות שעברו עליהם אנו שומעים יום־יום. אולם גם כשהיודי חוזר ממחנה־טבח כזה לארץ אשר חי בה קודם, מוצא הוא בה רק את האנטישמיות. זה הדבר היחידי אשר הנאצים הצליחו להשאיר בכל ארץ וארץ שכבשו, וגם בארצות אשר לא הצליחו להגיע שמה. ובכל זאת נמצאים יהודים המהליטים שמוטב להם להישאר בארץ זו, מאשר לעלות לארצם — לארץ־ישראל. וכאלה יש אלפים רבים בארצות מערב־אירופה (צרפת, בלגיה והולנד). דרך אגב, בהולנד הדימוקרטית ניצלו הנוצרים את ביטול חוקי־נירנברג לטובתם הם. כל היהודים יוצאי־גרמניה, אשר ישבו לפני המלחמה בארץ זו, ושהזרו כעת ממחנות ההסגר, ייחשבו כעת לגרמנים ויצטרכו לעזוב את הארץ. עליהם גם לא חלה ההקלה ביהם לקבלת מנות־מזון נוספות כמו כלפי שאר חוזרי מחנות־ההסגר. המצב הכלכלי באירופה כיום, מחוץ ליוצאים מן הכלל, הוא קשה מאוד מאוד. חושבני שהחורף עוד יביא הרבה הפתעות בלתי־נעימות. ההרס איום. אלה הם פני אירופה זו, אשר אליה את מתגעגעת. אף־על־פי שמהלך־חיי היום הוא אחר בהחלט מחיי בארץ, איני חושש כלל וכלל ליום החזרה לקבוצה. אני אך ורק מצפה לו בכליון־עיניים...

ו.

14.1.46 ברדה (הולנד).

החיל"ל עשה נעושה בימים אלה מעשה־גבורה, העולה בהרבה על כל מעשה־גבורה, שקרו במשך התקופה הקצרה, בה השתתפה החטיבה בחזית, והמעשה הוא בזה, שבעצם ימים אלה, כשהיישוב בארץ השתתף במלכוד במניעת התפרצות הצבא הבריטי לתוך משקיניו, ידע החיל"ל לשבת במלכוד ולהבליג על רגשותיו (זאת אומרת, לא לעשות כלום). הדבר היה קשה מאוד, ביהוד כשהאינפורמציה שאנו מקבלים, לרוב — דרך העתונות הבריטית, היא מאוד מוגזמת ומנופחת. אין כמעט יום שאין מופיעים בעתונות הזו רשימות וידיעות מ"ארץ־הצרות" — ארץ־ישראל. ברור שעתוננו "החיל"ל" שואב את עיקר ידיעותיו מאותו מקור. חושבני שתבין בכלל את מצב־רוחנו לנוכח כל זה, ואני גאה לציין שלא היה שום מקרה של התפרצות בלתי־אתראית. בעד מעשה־גבורה כאלה אין גותנים אורדנים ואותות־הצטיינות, אולם משוכנע אני שתדעו להעריך את חשיבותה של ההבלגה הגמורה שנקטנו בה. התקיימה רק שביתת־רעב שנמשכה יום אחד, ועברה בשקט גמור.

לעתים חוקפת אותי הרגשה קשה מאוד על שאני לובש את המדים האלה, המגואלים בדם אנשים, שהגנו על זכותנו להעלות אחים. וביחוד בשעה שאין כבר כלל וכלל צורך בנו. היטלר נוצח, "השלום", כביכול, הושג, אבל איזה שלום? האם כך תארנו לעצמנו

את הנצחון על הפשיזם? האם תארנו לעצמנו שכך ישוחררו שרידי עמנו? לא ולא! בימים אלה נפתח בלונדון קונגרס האומות המאוחדות, תיאטרון־בובות! מי עוד יאמין שם למישהו? מי עוד יאמין, שישנה ארץ או מעצמה, השואפת למשטר שיש בו משהו הנקרא "צדק"? וסיכומנו אנו בכלל זה עלוב מאוד, האמנו לפחות בסולידריות בין־לאומית של פועלים, ואנו לא זו בלבד שאוכזבנו אלא רומינו, ובצורה המחפירה ביותר, אנשי "ממשלת־פועלים", אשר עוד לפני זמן כה קצר, בשעת מלחמת־הבחירות, הבטיחו מה שהבטיחו, ועתה־מה סופן של ההבטחות?

כתבת לי על הימים לאחר ההתקפה על המשקים. במקרה נודמן לי לקרוא לפני כמה ימים, באחד העתונים האנגלים, מאמר בעל כותרת: "תל־אביב רוקדת". העתונאי מתאר תופעה, אשר אינו יכול להבין: עם כל המתיחות, העוצר, המאסרים, היריות וכו' כשאתה מטיל בחוצות תל־אביב, או חיפה, או איזה שהוא מקום אחר בארץ, אינך מרגיש כלל וכלל במתיחות בין התושבים; הם רוקדים, משתעשעים, עסוקים. בקיצור, כל אחד עובר מהר מאוד לסדר־היום, כאילו לא קרה דבר. אולם חושבני, שאילו היה אותו עתונאי שוהה בארץ גם בזמן מאורעות תרצ"ו היה חווה באותו נס. גם אז קרה אותו הדבר, וחושבני שבוז כוחנו, והלוואי והוא יאריך ימים!

מחיי כאן אין הרבה מה לספר. הספקנו לראות כאן הרבה דברים יפים, אולם גם הרבה בוץ ולכלוך. אירופה השתנתה. השחיתות — ידה על העליונה, ובכל המובנים: בפוליטיקה, בכלכלה ובחיים היומיומיים — בכל. איני מצטער אף רגע שראיתי את כל זה. אולם יספיק לי בהחלט! ישנם דברים רבים שקשה גם להעלותם על הנייר. מקווה אני, שנוכל עוד לשוחח עליהם רבות.

ז.

1.2.47 ביתניה־עלית.

התכנית לכתוב לכם קיימת אצלי זה מכבר. אולם אומר את האמת: המתנתי רק מסיבה אחת ופשוטה, כי לא ידעתי, איך להסביר לכם את הדברים, אשר היה ברצוני להגיד לכם, בצורה שיובנו כהוגן. בקיצור: ביקרתם אצלי, ראייתם, נתתי לכם הסברים, התרשמתם, נסעתם; ולפתע מגיע מכתב מאמא, בו היא מציעה לי לעזוב את קבוצתי ולעבור לגבעת־חיים. לא הבינתי למה פתאום באה לה מחשבה כזו. הרי איני ילד, ושינוי־מקום אינו כהחלפת־שמלה או כהחלפת בית־ספר וכדומה. הגבתי הראשונה על כך היתה פשוטה: התרגזות. התרגזתי על התערבות פתאומית זו בסדר־חיי, ורוגז זה נמשך (מבלי שעניתי לה אפילו על ההצעה) עד אשר ביקרה פה אחותי וסיפרה לי שההצעה באה מכס. והיא באה מכס כתוצאה מהתרשמותכם ממראה־עיניכם ומשיחתכם אתי. וכאן גדלה מבוכתי. האם כך מגיבים הברי־קייבוץ וותיקים, אשר בעצמם עברו את כל שלבי החיים בבנין־משק ושבודאי הרגישו את עצמם מקופחים פה ושם? ואצלנו התנאים האובייקטיביים הם כאלה שלא איפשרו לתת תנאים טובים יותר לחבר בגלל — שהיה, נניח, שלוש שנים בצבא. נכון, הקבוצה עשתה לפני הרבה שנים שגיאה שלא דאגה מראש לשיפורים מסויימים לנוחיות החבר. אולם, הכך צריכה להיות מסקנתכם ככל זה, שעלי לברוח ממקום, אשר השקעתי בו הרבה כוחות ומרץ, גם מבחינה פיזית וגם מבחינה חברתית? פשוט מאוד: לארוז את החפצים ולעבור למשק מסודר, וותיק, אשר אין לי בו שום דבר אחר מלבד שני ידידים טובים (מבלי לקחת בחשבון את המבנה המשקי והחברתי

תמצאו את הדברים אצלנו משביעים רצון יותר מהפעם הזו, ושוב לא תגיעו למסקנות מרחיקות לכת. ברור לי שדברי אלה יעוררו בכם איוו שהיא הגבה, אשר גם אני מעוניין לדעת אותה. לכן תמצאו־נא שעה פנויה לענות לי.

ח.

ביתניה־עלית, 20.4.1948

הורי היקרים!

אחרי שהיינו זמן מה מרוחקים מטבריה שוב יש לנו קשר אתה. הערבים ברחו מן העיר, וכעת נשארה אוכלוסייה ערבית בצמח בלבד. גם ד' א' מפוריה ועוד יידיים ערבים, אשר ידידותם ליהודים הביאה להם טובה תמיד, הזילו אצלנו דמעות־פרידה ונעלמו...
העובדות הללו מוכיחות, ראשית, עד כמה אין למנהיגות הערבית שליטה על ההמונים. ושנית — עד כמה חזקה השפעתם הפסיכולוגית של נצחונותינו. בנוגע למצב הפוליטי הנני פסימי מאוד בקשר לאו"ם. עתה, יותר מאשר בזמן מן הזמנים, אין לנו בעולם משענת זולת עצמנו. היסטוריה הידועה מ„המלט“ אף פעם לא הלמה שום מצב פוליטי בצורה מושלמת כזאת, כפי שהיא הולמת את מצבנו אנו. אין זאת רק שאלת „להיות או לחדול“ של היישוב היהודי בארץ־ישראל, אלא, לדעתי, עומדת להכרעה שאלת קיומה או חדלונה של היהדות כולה. סבורני, כי לפנינו עוד המאבק הקשה ביותר.
כל טוב להגיהפסח! מי יתן ובשנה הבאה נחוג את חג־החירות בשלום, כאזרחים של מדינת היהודים. רבוננו של עולם, כמה שנים מאחלים אנו איש לרעהו את השלום — ומתי סוף־סוף יגיע?

ט.

ביתניה־עלית, 24.4.48

שמחתי מאוד על שורותיך, ובייחוד הנחתי מן העובדה שהנך מתעניין בשלום ההורים ומשתדל גם לעזור להם במצב המיוחד בה נתונה ירושלים. — — — מתוך שורותיהם מסתבר, כי רוחם איתנה, ואבא אופטימיסט, כרגיל. תאר לך, אבא, הפציפיסט הוותיק, טוען שהוא מצפה לרגע בו תשבורנה האומות המאוחדות את ראשיהן זו לזו; ולפי דבריו רגע זה אינו רחוק. אני כשלעצמי אינני כלל וכלל צמא־דם כל כך. אם יעזבונו לשלום לא איכפת לי, מה יהא בגורלם של האחרים. רק דבר אחד ברור לי, שחדלתי להאמין באוריינסציות. הסולידריות הבינלאומית, גם זו הפועלית, פשטה זה כבר את הרגל, ואם רוסיה ואלו הנתונות להשפעתה תומכות בנו, אין זה מתוך הכרה בצדקתנו כי אם מתוך חשבון פרטי משלהן.
אצלנו אין כל חדש. לאחר פינוי טבריה ורוב כפרייהסביבה מן הערבים (מחוץ לצמח המתפנית עתה), אפשר להגיד שאורנו כמעט „ערב־ריין“.

האחר, אשר איני משלים אתו (אצלכם)? ודוקא אתה, אשר שנים על שנים התלבטת בשאלת ניתוק הקשרים מאותה חברה אשר חיית וסבלת אתה — האם ממך צריכה לבוא הצעה כזו? הן תסלח לי אם אגיד לך בגלוי, כי גרמת לי אכזבה קשה. הרי בכל זאת שימשת לי מחנך בהרבה מובנים. תאמין לי, כי לו חיפשתי את הנוחיות, הייתי מסתדר יותר יפה על ידי בית־אבא ובעזרת־הכסף. אולי הייתי מחפש משרה איוו שהיא, ודאי היה לי נוח יותר. אני מודה, כי היו לי שנים בהן התלבטתי בחייה־קבוצה. היו גם רגעים שחשבתי על עזיבה. אולם לא מסיבות מיעוטה־הנוחיות, כי אם מפני שחיפשתי שלמות חברתית יותר. ואני מודה, כי הסרתי לי ידידים בקבוצתי, שהם תמימי דעים אתי על הצורך בשינויים מרחיקי־לכת בדברים רבים הקיימים בקבוצת „אלומות“. ציפינו לישועה מתוספות חברים מן הגולה, אולם לעת עתה כל אלה איכזבו. אני כשלעצמי נשארת „תמים“ באמונתי שאפשר עוד לשנות אצלנו הרבה דברים. נכון, איני פופולרי, והסרתי עדיין אנשים במספר המינימלי ביותר לבנין המשק והחברה, כפי שאני מתאר לי את הדבר. אולם לעזוב משום כך את המערכה, היה נקרא להוסיף רעה ולא לשנות לטובה.

מדברי יכול להתקבל הרושם, שהנני רפורמטור ורוצה לשנות דברים מיסודם וליצור איוו אוטופיה. אולם טעות היא לחשוב כך. רוצה אני אותו דבר שהכל רוצים בו — להגיע לחברה קצת יותר אידיאלית. אלא שרוב האנשים התייאשו והפכו לפסיביים, ואילו אני — עדיין לא התייאשתי, כי אילו היה כן הייתי עוזב. ועוד אגיד לך: אילו הייתי מגיע לכלל דעה שיש לברוח ולעזוב — האם באמת תחשוב כי גבעת־חיים היא המקום, שלשם הייתי פונה? לא כן הדבר. הנני אומר לך, שהייתי מתחיל מבראשית. הייתי הולך למשק המתחיל בבנינו, אף על פי שהפעם היה הדבר בוודאי יותר קשה בשבילי מאשר בפעם הראשונה, כי הרי התבגרתי באלו שנים. אולם דבר זה אינו כלל וכלל אקטואלי. לכן אין מה לדבר עליו. איני יודע, מה הבינות מדברי בשהותך אצלנו. ייתכן שדברתי או באוקטבה נמוכה יותר מן הרגיל, כי היה זה מיד לאחר מקרה שדיכא אותי. והן אדם נתון לפעמים להשפעת תופעות מסוימות. המקרה היה כך: לרגל מילוי תפקיד ציבורי שהוטל עלי התנגשתי עם חבר, אשר הודיע לי שאינו מאמין לדברי. הדבר הגיע לוועדת־החברים, שפסקה בכל לזכותי וגינתה את עמדתו של אותו חבר; אולם אצלי נהרס משהו ואף היו לי מחשבות על עזיבה. אולם איני מאמין שהבעתין בגלוי לפניך. אקוה שהדברים ברורים לכם כעת למדי. וכן אקוה כי תסלחו לי על הבעת אכזבתי זו כלפיכם בגלוי. כך דרכי וכך נוצרתי: אני תמיד גלוי. לעולם אין אני מסתיר דברים. אולי זהו אחד הדברים, אשר הכשילוני כבר לא פעם בחיים.

אף על פי שהייתי שמח להיות בחברתכם באופן קבוע, רואים אתם כי אין לי אפשרות לקבל את הצעתכם, אם כי ברור לי שהיא ניתנה מתוך רצון טוב — רצון לעזור ולגרום לי נחת. משוכנע אני, שביקורכם הבא אצלי (ומקוה שהפעם לא תחכו שוב שש שנים) כבר